

»Istra« je potreban list!
»Istra« je dobar list!
To se često čuje. Takva priznaja našem listu čuli ste i vi već mnogo puta. Sigurno ste i vi toga mišljenja...

Ako ste i vi toga mišljenja, onda ćete tim lakše i radosnije učiniti ono što vas molimo: potražite mediju vašim znancima i prijateljima lude, koji nisu preplateni na list i preplatite ih.

STRADA

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NAŠI POD ITALIJOM

U uglednoj književnoj reviji »Srbom Književnom Glasniku«, koji izlazi u Beogradu izšao je 16. I. 1934. (br. II.) u stalnom »Političkom pregledu« članak pod naslovom »Naši pod Italijom«, potpisani sa »Inostrije«. Tom šifrom potpisuje svoje članke stalni politički referent revije Jovan Jovanović, poznati i ugledni jugoslavenski političar i diplomata, koji je bio poslanik Srbije u Beču u dobu sarajevskog atentata. Mi taj članak u cijelosti prenosimo radi nekojih interesantnih opečanja i radi auktoriteta pisca.

Poslije punih trinaest godina samostalnog života vidi se jasno koliko je bila u pravu naša država što je tražila da u pogledu manjina bude izravnata sa velikim državama. Kako sada izgledaju nelačna objašnjenja G. Clemenceaua i Wilsona i drugih predstavnika velikih sila na pariskoj konferenciji za mir 1919 — kad su sporili Poljsku, Rumuniju, Jugoslaviju zahtjeve da se ugovore o miru unesu manjinske odredbe, koje će obavezivati sve države članove Lige naroda podjednako. Slovenski živalj, koji je ugovorim o miru došao pod Italiju: Gorica, Gradiška, Istra, okolina Trsta, sa najvećom energijom se denacionalizira. Do 1928. godine slovenski živalj je uživao nekakve zaštite od Vatilana; od 1928. do zaključenja Lateranskoga ugovora, ugovora o izmirenju između Vatilana i Kvirinala, još je išlo kako tako. Krajem 1929. slovenski župnici u pomenutim predjelima su pozvani i traženo je od njih da vjeroua predaju na talijanskom jeziku. Ovi su to odbili najprije. Biskupska akta morale su biti na talijanskom ili na latinskom jeziku, uzovo je morao biti prevod na talijanskom. Lateranski konkordat je tražio da župnici ili njegov pomoćnik mora govoriti jezik talijanski. To je značilo da se nije moglo biti župnikom ili njegovim kapelanom dokle se nije znao talijanski jezik. Nije se stalo samo na ovome: vlasti su traže da se zbog »kuferaške« djece (djeca došljaka Talijana u Gorici) mora čuti pjesma na talijanskom i ponaka pridika na istom jeziku. Vještačkim načinom su pravljeni neredi po crkvama zbog toga e da bi se silom uvlačio talijanski jezik. Biskup Sedej je to odbijao dokle je mogao, a župnici i kapelani su bili kažnjavani protjerivanjem iz mesta službovanja u druge krajeve ako bi se protivili ovim odredbama. Na njihova mesta uvlačili su se talijanski župnici i pogoršavali stvar u Gorici i Istri. Ovoga je bilo velike vike u javnosti, te Vatikan morade poslati jednoga naročitelja izaslanika. Ovaj izaslanik je bio neki prijatelj vrsti duhovnika; on je sve čuo ali od njegove istrage slovenski živalj nije video nikakva poboljšanja u pogledu duhovnoga života. Naprotiv, uklonjen je jedini branilac slovenstva pod Italijom nadbiskup Sedej. Na njegovo mjesto Vatikan je postavio odlučnoga protivnika Slovaca kao administratora Sirottija. Ovaj akt je otjerao u grob staroga nadbiskupa Sedeja.

Novi biskup u Gorici nije još postavljen a njegov zamjenik Sirotti preuzeo je sve moguće da sproveđe deslaviziranje Slovaca i Hrvata. Kao početak uveo je neslogu među duhovnicima u oblasti biskupije; upućivao ih da počnu dječju po državnim školama učiti vjerouačku na talijanskom jeziku. Administrator Sirotti nije u ovome uspio; svećenstvo se pokazalo solidarno i nije pristajalo da radi tako kako je on želio. Pored ovoga ovaj viši duhovnik Sirotti je učinio drugi korak sa bogoslovijom Alojzijanumom u Gorici. Ovu bogosloviju su nasilno oduzeli fašisti iz ruku svećenika, oni su izgonili iz njega direktora Slovaca a postavili čistog Talijana. Uprava ovoga čovjeka je postepeno prečišćavala obilježja nacionalna Slovaca i zamjenjivala ih čisto talijanskim. Danas su tamo nastavnici, pomoćnici, i ostali muški i ženski redovnici, Talijani, jezik je u administraciji, u molitvi, u općenju, u učenju, talijanski. Djeca Slovaca koji su ostali u Gorici, moraju u Alojzijanumu da govorite između sebe talijanski. U julijskim krajevinama gdje ima nešto manje gustoča naselja slovenačkoga, vlasiti su ga odvojili od druge braće slovenske, tako da se Slovenci u Julijskim krajinama (Beneška Slovenija) osjećaju potpuno kao u tuđoj državi. I u ovoj oblasti se pokazala nemocna zaštita Vatilana, ako je ove uopće i bilo. Posljednji izdanci Slovaca ovdje, u Julijskoj Veneciji, trpe jače denacionalizirane nego tamo na drugome mjestu.

Ovoj žurbi fašista da odnarođe narod kroz crkvu pomaže mnogo i neotporost samoga Vatilana. Pijo XI., koji je prije nekoliko godina nalazio da je sastav prirod-

NA 15 GODINA ZATVORA

OSUDJEN JE IVAN KARLOVIĆ IZ KLANE

TAJNI PROCES PRED SPECIJALNIM TRIBUNALOM U RIMU

Klana, 20. januara 1934. — Prošle godine u februaru javili smo vam, kako i na koji način je bio uhapšen ovdašnji mladić Ivan Karlović. On je bio kao kočijaš zapošlen na Gumancu, gde se grade vojničke utvrde. Te utvrde gradi Italija po programu za spremanje rata i nastoli da sve to ostane u što većoj tajni. Naš seljak ne smije da se približi tim radovima, pa čak ni onaj ko je zaposlen u bilo kakvom svojstvu oko tih radova ne smije pokazati ni najmanji interes za ono što se pod volnim nadzorom gradi. Čak i nehotice su mnogi naši ljudi već stradali rādi toga, a isto tako je i Ivan Karlović stradao ni krov ni dužan, jer je na njega pala sumnja, da se intereseuje za vojne radove više nego bi smio kao kočijaš. On je imao da govori sa inženjerom radi svog dalmatog posla, pa je prošao onu granicu dokle le smio sa svojim kolima i suviše se približio radovima, do kojih civilna lica smiju doći, čak ni ako su zaposlena u radu.

Tražeći inženjera bio je zaustavljen od karabinjera. Zapravo se je on, kad je opazio karabinjere, koji su ga htjeli za-

staviti okrenuo i u strahu, da bi mogao imati neprilika požurio se natrag svojim kolima. Karabinjeri su tada u njega pucali i ranili ga. On je pao na zemlju kraj svojih kola teško ranjen i tada su ga karabinjeri uhvatili, strpali ga u auto i odvezili ga nepoznatim pravcem, a da nisu nikome od njegove rodbine ništa javili.

Dugo se nije znalo što je s njime. Neko je vrijeme bio u vojničkoj boinicu u Trstu pod stražom, a kad je malo prizdravio bio je odveden u koparski zatvor. Kako je »Istra« javila u jednom od posljednjih brojeva, on se lavio za Božić iz rimskog zatvora. Po tome se dalo zaključiti, da čeka na proces pred Specijalnim tribunalom. To se i ostvarilo. Doznaemo iz Rima, 11. o. m. određen je u Rimu proces, o kojem nisu novine ništa javile, jer se u novile vrijeme o političkim procesima pred Specijalnim tribunalom ništa ne piše. Taj kratki i tajni proces, u kojem nije Karlović imao ni branitelja ni svjedoka u svoj prilog svršio je za Karlovića teškom, upravo groznom osudom: on je osudjen na 15 godina zatvora.

To izgleda nevjerojatno i to nas napuni grmom. Taj mladi čovjek, koji je po uvjetima sviju, a naročito onih, koli su ga iz blizgog poznajli, apsolutno nevin i nedužan, osudjen je na ovako veliku kaznu s takvom lakoćom i bez ikakvih skrupula pred civilizovanim svijetom. Za nas Jugoslovene u ovim krajevima pod strašnom strahovljam fašističke Italije nema ni najosnovnijeg ljudskog prava, nas tretiraju kao marvu, mi smo za njih ulstvu »stjenice, koje treba zgnjeti«, kako se jednom zgodom izrazio pokojni Arnaldo Mussolini, brat Benita. Kad će se svijet jednom već ganuti i povesti računa o našim paklenim mukama i o nečuvnom postupku fašističkog režima? Da li da se nadamo, ili da sasvim izgubimo nadu u osvetu, u pravdu i bolje dane, u to, da će se i s nama postupati jednom kao s ljudima, a ne kao sa životinjama? Kad bi nam neko mogao da reči riječ utjeha da nas uveri u pobedu pravde, mi bi sve ovo ipak lakše podnosili... A ovako... Na koga će pasti krvnja, ako jednog dan od čitavog ove naše zemlje ostane samo groblje i razvalina?...

STARAC OD 72 GODINE OSUDJEN NA 10 GOD. ZATVORA

SPECIJALNI TRIBUNAL OSUDIO ZVANA PROHA IZ KLANE

Klana, januara 1934. — Naknadno saznaemo da je istoga dana, kada i Ivan Karlović osudjen u Rimu od Specijalnog tribunala i Zvane Proh, činovnik u pilati Medvedića na Gumancu Proh, kojemu su sada 72 godine bio je uhapšen nekoliko dana poslije uhapšenja Ivana Karlovića, to znači pred nešto manje od godinu dana. On je bio čitavo vrijeme u zatvoru u Ri-

mu. Sad je osudjen, a da niko zapravo ne zna zašto, na deset godina zatvora...

Ma kako bila grozna osuda Ivana Karlovića i ova osuda napuni nas zgražanjem i gadnjem. Toga starog čovjeka, koji nije čitav svoj život ništa drugo činio, nego se brinuo, da u poštenju i radu proveđe svoje dane, sad u ovako visokoj starosti osudjuje Specijalni tribunal na ovako visoku ka-

znu, koju sigurno neće izdržati, jer je deset godina mnogo, a starost je njegova visoka i osjetljiva.

Vijest o osudi Karlovića i Proha pronjela se čitavom Istrom kao strjela i posvim se selima govoril s gadnjem o bezdušnom postupku fašističkog tribunala, o hlijenama, koje su na čelu tega tribunala

JUGOSLOVENSKI ŠTUDENT OBSOJEN NA 5 LET KONFINACIJE

Visoka kažen za pobeg čez mejo

Komen, 10. januara (Agis). V začetku lanskog leta so italijanske oblasti aretirale Pipana Danjela iz Preserja pri Komnu. Pipan je prel pobegnili u Jugoslavijo in se tu lotil studija. Ko je slišal, da so oblasti amnestirale vse tiste, ki so nekoč pobegnili in se potem vrnili domov se je

znači pred nešto manje od godinu dana. On je še sam, seveda brez pojnega ljeta, guan-

tudi od domotožja, vrnil k svojim v Presej. Ti pa su mu povedali da z amnestijo nič, ker je rok že potekel. Vrnil se je hotel v Jugoslavijo, toda na mejl so ga začačili in aretilali. Vse leto do konca 1933 je presedel v zaporu, sedaj pa le bi obsegjen na 5 let konfinacije na otok Ponzo.

Italija Mussolinijeva piše sebi jednu tešku optužbu ovačkim radom, optužbu protivstvoje veličine i kulture. Mi vidiemo nekoliko stvari u ovakvome postupku; ove stvari se mogu podijeliti u dvije kategorije. U prvu tdu one koje su općega karaktera, one koje se tiču Evrope. Današnja Evropa hoće mira, veliki i mali narodi u velikoj većini hoće mira. Svojim postupanjem sa manjinama u Tirolu i u slovenskim krajevinama, Italija stalno stje uznemirnost i nepovjerenje u Evropi. Italija je pred civilizovanim svijetom dala 1919 i 1920 obećanja svećana da će poštivati prava manjinska, ona ih stvarno gazi, i time nanoši štetu svome ugledu i izlaze preziranju i otporu male narode, prema velikim silama. Svojim radom ona je stvorila Malu antantu i učvršćuje ju iz dana u dan. Od juče i drugi mali narodi, kao Albanija i Bugarska, preko gledaju sličan rad na Balkanu. Ovakav rad, dalje, unosi nepovjerenje i velikih država prema Italiji, prema člancu njenih politici. Primjerom svojim ona varski opte uvjerenje da se treba vladati po nekom medjunarodnom zakoniku; ona potječe narode na staro gusarsko pravo. Ona, dalje, utvrđuje nove i gladne mlade nacije u uvjerenju da mogu svoje appetite džiziti na visinu nacionalnoga prava. Pored ovih stvari općega karaktera ona praktički onemogućava i miran život sa susjedima; ona silom stvara od svojih susjeda nemirnoga i neprijateljski raspoloženoga susjeda. Ko bi mogao danas da za-

stupa ideju o razvijanju dobrih odnosa, odnosa koji bi trebali da se pretvaraju u sve bolje, između Italije i Jugoslavije, kad zna sve ove gornje postavke i fakta. Ko bi to smio danas. Fašistička Italija će uva odredbe međunarodnih ugovora onda, kad njoj treba (primjer sa granicama na Breneru) napada ovo i traži reviziju nijihovu kad njoj treba (primjer sa teritorijalnom revizijom Trianonskog ugovora). Italija pravi ugovore o prijateljstvu i raskida ih od danas na sutra (primjer sa rimskim i tiranskim paktom 1924-1926). Italija dopušta organizovanu akciju na svojoj teritoriji protiv sigurnosti susjednih država (primjer sa hirsbenberskom aferom krijućenja oružja za Madžarsku). Italija dopušta unutra i spolja akciju za ocijepljanje pojedinih dijelova drugih država pod izgovorom da su to talijanske zemlje (primjer sa Maltom, Tunison, itd.). Italija i život riječi i akcijom, hoteći prevlast na Balkanskom poluotoku kvari sporazume medju balkanskim državama i pravi saveze sa nekim medju njima protiv drugih. U času u kome se bilježi ova kronika, Grčka, Jugoslavija, Rumunjska i Turska polučavaju stvaranje jednog balkanskog pakta. Balkanski pakta je predmet razgovora još iz oktobra prošle godine; rumunjski i turski ministri inostranih poslova su naročito spremljali tu stvar. Temelj pakta treba da bude učvršćivanje granica balkanskih država a prema dosadanju ugovorima o miru. Bugarska se dvomi da pridje takvom paktu i u tome je podržava do sada Italija. I njoj kao i Madžarskoj predočava mogućnost revizije granica u njihovu korist. Italija želi da sačuva i ovdje svoju ruku slobodnu, da ne dopusti kakvu kombinaciju, koja bi bila protiv njene dosadanje politike na najbližem Istoku. Put grčkoga ministra inostranih poslova u Rim ima za zadatko da razvijerava upravljač Italije da je pakta balkanski neka kombinacija Male antante i Francuske. — INOSTRANI.

IZ UREDNIŠTVA

MORALI SMO IZOSTAVITI

Iz ovog broja našega ljeta mnoge vilesti i nekoje članke, pa molimo naše izvestitelje i saradnike, da nam to oproste. Nastojat ćemo da u ldučim brojevima donesemo gradivo, koje nije u ovaj broj moglo ući.

Poincareovi memoari i Julijnska Krajina

Ono, što vrijedja Italiju

Nedavno je u Parizu izšla deseta knjiga memoara velikog francuskog državnika Poincarea pod naslovom »Pobjeda i primirje« (Victoire et Armistice). Ta je knjiga, kako smo već u jednom broju »Istra« pisali, uverljiva Italiju, i talijanska štampa ovilana napada Poincarea kao neprijatelja Italije. Nije ni čudo. U knjizi ima doista nekoliko mjeseta, koja kaže stvari od velike važnosti za historiju, a koje su neugodne Italiji. Tako na primjer Poincare kaže pod datumom 22. januara 1918:

»Što se tiči Gorice, tvrdi mi ministar venjanskog poslova Pichon, da je složan s Clemenceauom, da se talijanskim zahtjevima treba odlučno suprotstaviti.«

Dne 30. jula 1918 Poincare piše:

»Italija hitno zahtjeva pomoć američkih četa, Clemenceau je naručio finansijskom ministru Klotzu, da ne sklapa finansijsku pogodbu s Nittijem.«

Dne 2. avgusta Poincare piše:

»Talijanski poslanik Bonin Longare pratiće radi zajma. Kaže, da su Austrijanci u premoći i da se treba bojati njemačke ofenzive na Italiju.«

Dne 23. avgusta Clemenceau se ljuji:

»Talijani nas drže budalama. Oni uopće ne ratuju i niti neće imati pravice da ista zahtjevaju.«

Pet dana zatim Clemenceau, prema Poincareovim memoarima, govori:

»Ah ti Talijani! Mi nećemo ni rat završiti, a da se prije toga nećemo s njima zgrabititi.«

Poincare ga je mirio, ali u svojim memoarima kaže, da je i on bio jednakog mišljenja kao i Clemenceau.

Za veliku ofenzivu u Lomberdiju je isto dat general Petain na raspolaženje 75 tankova, Foch samo 25, a Poincare i Clemenceau nijednog!

»Pobjedu nad pobedama« (po mišljenju Talijana) kod Vittoria Veneta Poincare spominje sa tri riječi: »Pobjeda talijanske ideje. To on kaže zato, jer su sudjelovale, pored engleskih, i francuskih četa, koje su uime latinskog bratstva pomogle Italiji, koja inače ne bi bila nikada ništa pobedila.«

Dne 6. novembra Poincare je zapisao u svoj dnevnik:

»Jutros je bila sjednica Ministarskog savjeta. Clemenceau počinje jednim žestokim napadom na Italijane. On im veoma oštrom izrazima predbacuje što su i pored primirja ušli u Pulu i što su uzeli jugoslovensku flotu. Tražio je od Pichona da spremi jedan telegram po tome pitanju. Ja primjećujem da su Talijani učinili nešto teže zauzimajući Rijeku, koja im nije priznata tako ni sporazumima od 1915. Clemenceau priznaje zaprepašćujući stvar, da mu nije bilo poznato da je Rijeka isključena iz talijanske zone sporazuma od 1915. Clemenceau zatim veoma nejasno objašnjava da su Jugosloveni tražili da budu priznati kao država i da je odgovor odložen. Ostavio je Pichona da pruži podrobnija obaviještenja.«

O ručku na koji sam pozvao japanskog princa Hirohito, pitam Pichona kako Clemenceau, kome sam ja u nekoliko mahova savjetovao da pročita sporazume iz 1915, ne zna kakva je sudbina odredjena Rijeci. Pichon mi odgovara da je on sam Clemenceau u objasnilo sadržinu tih sporazuma a da je to Clemenceau zaboravio.

Clemenceau je — dodaje Pichon — posjetio Orlando koji je došao da mu plaće na grudima i onda »mimo mene«, vezi Pichon, Clemenceau je obećao da se neće obrazovati jugoslovensku državu prije no što primirje sa Austrijom ne буде izvršeno. O tome me je obavijestio. Sve bi bilo u redu da u međuvremenu Talijani nisu dograbili jugoslovensku flotu i da se nisu spustili do Rijeku. O ovom posljednjem je odmah lito najoštrijim izrazima telegrafirao Orlandu, a istovremeno je telegrafirao Jugoslovenima da protestuju kod talijanske vlade.«

Dne 18. decembra Poincare piše u svom dnevniku:

»Talijanski kralj treba da stigne sutra u Pariz. Ja tu imati da mu održim pozdravni govor u vidu zdravice. U telestu, koji sam spremio pokušao sam da stišam talijanske teritorialne ambicije i citirao sam ove Danteove stihove:«

»Si com' a Pola presso del Quarnero. Che Italia chiude e suoi termini bagna. Kao u Puli pored Kvarnera, Koju Italija zatvara i njene granice kupaju.«

Dostavio sam svoj načrt Clemenceauu koji je konzultovao Pichona, ovaj je konzultovao Barera, a Barer je o svemu isvinio Sonina. Sonino je tražio izbacivanje tih stihova i izrazio želju da pomenem Dalmatiju. Pichon je izjavio da mi čak neće ni dostaviti taj posljednji zahtjev. Pichon je povodom toga došao do mene. Pristao sam na izbacivanje Danteovih citata u zdravici, ali složili smo se da na te stihove mogu potpisati kralja i Sonina u našim razgovorima.«

Ma da je Danteova granica, koju Poincare spominje po našem mišljenju i svište povoljna za Italiju, on je ipak imao neprilika s tim stihovima.

Drugi dan 19. decembra kralj Italije Viktor Emanuel stigao je u Pariz Poincare je napisao medju ostalim i ovo:

»Duga posjeta talijanskog kralja, koji mi ljubazno govorio o raznim strarima. Odmah po dolasku saopšto mi je svoju zdravnicu. Ona je besprikorna, smotrena u jadranskim pitanjima i veoma ljubazna za Francusku. Uveče, večera u Elizejskoj palaci u kraljevu čast. On mi sa insistiranjem

VIKTOR JELARČIĆ PO TREH TEDNIH PONOVNO ARETIŠAN NEČLOVEŠKO POSTOPANJE Z ARETIŠANCI

Trst, 20. januaria 1934. (Agis.) — Vukovitki zapore je bil prepeljan tapetnik Viktor Jelarčić, stanjuoč v Trnovem pri Il. Bistrici, ki so ga aretišali na domu in ga takoj prepeljali v Trst. Aretišcu so tako tesno vklenili roke, da je padel v nezavest nakar so, na ukaz bistrškega političnega komesarija, okovje malo zrahjali, da je, sicer z velikimi bolečinami, le vržal do Trsta. Vzroki aretacije niso znani.

Jelarčić je naš list poročal v letosnjem drugi številki, da je bil aretišan v začetku decembra 1933. Pridržan je bil cele tri tedne v zaporu, baje samo zato, ker so pri nekem aretišču iz Goriške dobili njegov naslov. Prišel je domov ob božičnih praznikih. Današnje poročilo pa pravi, da so ga ponovno aretišali in prav gotovo spet radi kakega maleknostnega suma. Vedno prežilo na naše ljudi in jim, če le morejo ob vsaki priliki prizadenejo nove težkoče, skrbil in trpljenje.

PO TRIMESEČNEM ZAPORU V KOPRU so pustili Tavčarja, Bizjaka in Mekinda

Rakek, 22. januaria 1934. (Agis.) — Iz Postojne poročajo, da sta se vrnila po 3 mesecih iz zaporov urar Karel Tavčar in čevljar Mirko Bizjak, oba iz Postojne, ki sta bila sredi meseca oktobra pret. leta z mnogimi drugimi aretiščani, i odvedena v koprsko zaporo. Domov se je vrnil tudi Henrik Mekind,

klučavničar na jugoslovanski železnicih in jugoslovanski državljan, ki so ga 16. oktobra p. l. ob pol 9 zvečer aretišali na postojnski postaji, ko se je prepeljal z ljubljanskim vlakom in ga odpeljali z drugimi v zapore. Vsi trije so bili aretiščani le radi sumo, da rovarijo proti Italiji in so morali presediti v zaporih cele tri mesece.

500 LIR GLOBE RADI SLOVENSKE PESMI

Št. Peter na Krasu, 23. januaria 1934. (Agis.) — Pred dobrim tednom so neki večer fantje prepevali na vasi slovenske pesmi, ker jim je to edino še ostalo od nekdanjih vaških zabav. Pa je prišel v vas občinski stražnik iz Knežaka, menda na inspekcijo, ki je izsledil fantje in jim grozil s »contravenzioni«. Baški fantje so malo brigali za njegove grožnje in pre-

pevali dalje. To je tako razsrdilo policaja, da se je zaletel vanje, a je slabo opravil. Fantje so mu tako resno uprili, da se jim je zbal, klub temu, da je bil oborožen in je zbežal. Svoj poraz pa je maščeval s tem, da je naredil ovadbo in baški fantje so prejeli plačilne naloge po 200 lir in celo 500 lir!

NAJMANJŠA STVAR IM JE POVOD ZA ARETACIJO

Aretacija treh slovenskih fantov

Štandrež, pri Gorici 19. januaria. (Agis.) — Štandrež sta bila pred tednom aretiščana dva slovenska fanta radi vprav maleknostnega vzroka. V nedeljo sta se pozno v noč vracjala iz goriške gostilne domov proti vasi in se med seboj ilio pogovarjala. Nenadoma stojil pred njima patrola dveh karabinerjev, katerima se je zdela nočna

pot fantov sumljiva ter sta zahtevala, da se legitimirata. — Ker fanta nista imela slučajno s seboj »carte d'identità« sta bila aretiščana in odvedena v zapor. Klub temu, da so njuni sorodniki drugi dan intervenirali in prišli; tudi njuni legitimaciji jih niso še sedaj izpostili.

ŠTO SE DOGODILO S INŽ. DEDEKOM?

Vijesti »Novosti« i »Slovenca« i jedno objašnje »Jutra«

Dne 20. o. m. donijele su zagrebačke časopisov zoper nekaj vesti in domnev o negotovosti usode g. inž. Franu Dedecku, sem prišel do prepričanja, da je treba dati naslednja pojasnila:

— G. inž. Franjo Dedeck je v preiskovalnem zaporu v Kopru kjer se mu po izjavah njegovih pisem, ki ih piše tako svoji materi, kakor tudi meni, zdaj ne godi posebno slabo.

Hranil se iz lastnih sredstev; naša pisma, ki mu jih pošljamo iz Ljubljane, dobiva redno, kakor tudi perilo in obleko, kar smo večkrat poslali. V zaporu dobiva tudi knjige za čitanje in se intenzivno bavi s studijem talijanskega jezika.

On sam je prepričan, kakor je razvidno iz njegovih pisem, da bo preiskava proti njemu čimprej zaključena in da se bo pokazala njegova popolna ne-

dolžnost.

Po mojem mnenju je komplikiralo preiskavo dejstvo, da se je g. inž. Franjo Dedeck preko voza preko Italije na Sušak, in to poslovno, ker mu je bila ta pot najkrajša, in pa to, da je imel baš tistega dne, ko je bil aretiščan, s seboj v kovčegu mnogo svojih poslovnih aktov, torej gradiva, katero je moral preiskovalni sodnik vse preiskati.

— Skrajno brezrčno je pa v tem žalostnem primeru, da se najdejo ljudje, ki to zadevo grdo izrabljajo tako proti osebi gospoda inž. Dedecka kakor tudi proti njegovemu podjetju. Prav zadnje dni se mi je posrečilo izslediti par razširjevalev gorostasnih laži, da je bil g. inž. Dedeck že obsojen na večletno ječo. Vložili smo proti tem razširjevalecem takih vesti tožbo. Tako se bo postopalo v bodoče proti vsem, ki bi širili laži s temenco, škodovati podjetju inž. Franja Dedecka. Zaradi popolne nedolžnosti našega šefa pa pričakujemo, da bodo poslednje formalnosti rešene v nekaterih dneh in da se bo torej g. inž. Franjo Dedeck v kratkem vrnil v Ljubljano.

U Bertokima kod Kopra je izgorio „Dopolavoro“

Pula, januaria 1934. — Ovdušnji Corriere Istriano od 13. o. m. donio je vijest pod naslovom »La sede del Dopolavoro di Bertocchi distrutta dal fuoco«, u kojoj kaže, da je dne 12. januara oko deset sati navečer planula kuča, u kojoj je bilo sledište fašističke organizacije »Dopolavoro«. Bili su pozvani vatrogasci iz Kopra, ali ni oni, a niti sve pučanstvo, koje je bilo u garnisu dirigovano od karabinjera, nije moglo ugasiti požara. Na mestu požara bio je sekretar faša iz Kopra kapetan Piero Almerigogna i mnogi drugi fašistički pravci. Gasili su i milicijoneri i mladi fašisti iz Bertocchi. Tek oko tri sata ujutro bio je požar stlačen, ali čitava je zgrada uništena. Steta iznosi oko 50 do 60 hiljada lira. Ljudima, koji su stanovali u toj zgradbi ni je se ništa dogodilo.

On se malo zbuni, nasmitja se, a zatem reče:

— Ah, da, ja vas molim da me izvinete zbor moja navaljivanja. To sam, vidi, morao učiniti, ker ti stihovi kao da ograničavaju prava Italije.

Objašnjeno mi je da se Soninovi protivnici služe tim stihovima protiv njega.

FAŠISTA, KOJI JE BIO PROTI TALI-JANSKE PROPONIJEDI U CRKVI

OD FAŠISTIČKE STRANKE DISCIPLINSKI KAZNJEN I STAVLJEN NA UDAR FAŠISTIČKE STAMPE.

Trst, januara 1934. — Dne 17. o. m. je trščanska pokrajinska fašistička federacija objavila ovu naredbu u trščanskim listovima:

»Federalna komisija za disciplinu odredila je Andriji Gergoletu od Stjepana, po zanimanju pomirbenom sucu u Doberdobu, kaznu suspenzije na nedodjeleno vrijeme od svake aktivnosti u partiji i predložila ga je za još vecu kaznu, jer je pokušao da upliviše na župnika u mjestu, da taj ne bi propovijedao na talijanskom jeziku.«

Tako glasi dekret disciplinske komisije. Na to nadovezuje »Il Popolo di Trieste« od 17. januara 1934 svoj komentar, u kojem kaže:

»Svaki komentar ovoj motivaciji škodi bi, jer je ona toliko rječita u svojoj kratkoći. Nadodajemo samo ovo: da je Gergolet bio član partije od 1924 i da je prema tome devet godina simulao, i pod oklopom liktorskog znaka skriva svoje osjećaje odlučno antifašistične. Treba istaći, da je on znao, da pridobije najveće povjerenje Hija-rhija, kad mu je čak bila povjerenja funkcija pomirbenog suca«, a ta je funkcija jedna od najdelikatnijih i najznačajnijih. Treba pored toga razjasniti, da nedjeljna propovijed na talijanskom jeziku u Doberdobu slijedi onu na slovenskom jeziku i da je upućena, razumije se, vjernicima talijanskog jezika prisutnima u crkvi, koji imaju puno prava da slušaju riječ božju na svojem jeziku. Gergolet je, dakle, nastojeći, da djeluje — uzajad — na župnika, da bi on ukinuo tumačenje evangelija i na talijanskom jeziku, ne samo bio protivan pravu brojnim vjernicima, nego je osim toga manifestovao bijesnu mržnju, ma da je ona bila do sada sakrivena, svoje duše protiv svakog izražaja talijanstva, a time je uvrijedio i pučanstvo Doberdoba. Tako nešto pučanstvo, kao i ostalo pučanstvo Krasa, ništa drugo ne želi, nego da bude, kao što stvarno i jeste, vjerno domovini i režimu, i ništa toliko ne osuđuje nego one malobrojne i raspterane, koji nastoje još danas, manfestacijama preživjelog i nekorisnog sektarizma, da mu smučuju mir.«

Tako piše »Il Popolo di Trieste«, a na slučaj se osvrće i bolonjski dnevnik »Il Resto del Carlino« od 17. o. m. koji u svom komentaru kaže:

»Slučaj tog Andrije Gergoleta ima u sebi nešto fantastično. Kad se ne bi radilo o službenom obaveštenju, gotovo da se tome ne bi smjelo ni vjerovati. Baš u danima, kad pred energijom i razumom fašističkog režima, pred preporodenjem savješču naroda oslobođenog iz jednog ropstva više moralnog nego političkog, padaju sva antifašistička nepovjerenja na granici, tudjinski otrov nalazi načina, da se infiltrira putem izdajstva i sporadičnog špijunstva.«

Prema doslovnom tekstu dekreta o disciplinskoj kazni i prema tim komentariima štampe sve je prilično jasno. Čini nam se medjutim, da stvari neće valjda sasvim stajati onako kako »Popolo« piše. Gergolet se je možda borio da bi se pored talijanske propovijedi u slavenskom Doberdobu držala i slovenska... Bit će, da je on i kao fašista preiskovalni štamper, i da je izdajnik. I sad disciplinska komisija traži pored suspenzije od generalnog sekretara u Rimu još i vecu kaznu za njega. Pokrajinska federacija ne može da kazni više nego suspenzijom. A može se dogoditi, da ga osude i na konfinaciju. Svakako ovaj nam slučaj pokazuje, kako je u Julijskoj Krajini fašistički režim u pitanju jezika u crkvi strog i kako nema

JUGOSLAVENSKI DOBROVOLJCI U ITALIJI

KAKO JE ITALIJA SPREČAVALA STVARANJE JUGOSLAVIJE

Predavanje dra Jose Poduje u društvu „Istra“ u Zagrebu

Ma da je Mazzini već u prvim godinama ujedinjene Italije upozoravao Italijane, da će se na jugu Europe u doglednoj budućnosti oslobođiti i ujediniti Jugoslavent i stvoriti svoju državu, koju Italija mora u svom interesu da gleda sa simpatijom, ipak Italija nije gledala sa simpatijom onaj pokret i onu akciju, koja je išla za stvaranje Jugoslavije. Već onda, kad su se javljali prvi tragovi Jugoslavije, Italija je pokazala, da joj ti tragovi nisu ugodni. Kako je Italija s negodovanjem gledala na stvaranje Jugoslavije vidi se iz mnogih dogadjaja, a naročito iz načina, na koji je Italija htjela da spriječi spasavanje srpske vojske poslije povlačenja kroz Arbaniju. A dobrovoljačka akcija za vrijeme rata u Italiji posebno je poglavljiv u tom odnosu Italije prema stvaranju Jugoslavije.

Jugoslavenski dobrovoljci iz krajeva pod Austrijom, koji su ili kao bjegeunci ili kao zarobljenici došli u Italiju, iščekuju su najbolje kako Italija ne želi da se stvari Jugoslavija. Ona je na sve moguće načine onemogućavala organizovanje dobrovoljaca i njihovo učestvovanje u ratu protiv Austrije i za slobodu jugoslavenskih zemalja.

G. Luka Kosirek i ē, jedan istaknuti jugoslavenski dobrovoljac, koji je bio za vrijeme rata u Italiji piše:

„Za vrijeme svjetskoga rata sve vodeće savezničke države, prije ili poslije, prihvatile su i priznale političko djelovanje emigracije i vojnički aktivitet dobrovoljaca-le-gionara, jedino je Italija do posljednjeg momenta ostala vjerna svojoj antijugoslovenskoj orijentaciji i nije dozvolila formiranje jugoslavenskih dobrovoljačkih pukova. Naopako stanovište zvanične Italije prema ratu, Austriji i Jugoslavenima onemogućilo je da se u samoj Italiji tokom rata formira najmanje jedna jugoslavenska dobrovoljačka divizija.“

„Značajno je da za vrijeme rata nisu jugoslavenski nacionalni revolucionari ni jedno savezničko državi učinili svojim izdajstvima Austrije toliko uslugu kao baš Italiji. U najosudnijim momentima rata, naročito uči Kaporeta i velike junske ofanzive 1918., dolazili su u Italiju — kopnom, momenom i crnom, uz najveće štovne opasnosti — jugoslavenski deserteri i odavali Italiji političko-vojne tajne od golemog značaja i dalekosežnih posljedica. I na sve te

silne usluge i iskrene, prijateljske gestove, Italija je konzervativno odgovarala negiranjem prava Jugoslovenima da se bore protiv Austrije, a za vlastito oslobođenje: Međutim, Italija je i te kako iskoristila te usluge, koje su joj dobrovoljno i iz najidealnijih motiva činili Jugosloveni, da kasnije u njima postupa daleko gore nego sa Nijemcima i Madžarima.“

Postupak Italije sa Jugoslovenima za vrijeme rata bio je naprosto izdajstvo zajedničke stvari svih Saveznika. Jugoslavenski revolucionari, koji su htjeli da aktivno saraduju na obaranju Austrije, bili su tretirani kao neprijatelji Italije. I sva njihova nastojanja da milom ili silom prestanu biti „Austrianci“ i postanu borići protiv Austrije slomila su se na otporu zvanične Italije.

Tako piše g. Kostrenić.

O tome, kako je Italija postupala s jugoslavenskim dobrovoljcima za vrijeme rata i kako im je onemogućavala svaku akciju boravio je dr. Jozef Poduje, ugledni zagrebački advokat i predsjednik rezervnih oficira u svom predavanju, koje je održao u utorak 23. o. m. u zagrebačkoj emigrantскоj organizaciji „Istra“.

Dr. Poduje je odmah u početku rata između Italije i Austrije prebjegao sa fronta i sa svojim drugovima proživio mnoge perte-pite po raznim lagerima Italije. On je bio jedan od vodećih dobrovoljaca u lageru Noćera Umbra.

U svom predavanju, koje je zapravo nizno proživjelih dogodjaja i usponjena, dr. Poduje je na vrlo interesantan način prikazao stav Italije prama dobrovoljcima. U prvom dijelu svog zanimivog predavanja dr. Poduje je govorio o postanku nacionalističkog omladinskog pokreta u ovom dijelu Jugoslavije i postanku dobrovoljačkog pokreta. Zatim prelazi na prikazivanje dobrovoljačke akcije u Italiji. Mi se u ovom referatu ograničujemo na taj drugi dokumentarni dio predavanja i donosimo da prilično iscrpljivo s uvjerenjem, da će interesovati naše čitatelje, jer svi ti detalji bacaju jako svjetlo na Italiju i njezin odnos prama Jugoslavenima.

Dvorana „Istra“ bila je za ovo predavanje prepuna članova naročito omladine i akademika i predavanje je primljeno s velikim interesom i zahvalnošću.

Dobrovoljci su vjerovali u Italiju

Svi mi koji smo došli u Italiju odmah poslije njene objave rata, neki od nas čak i prije nego što su započele krvave ratne operacije, tvrdi smo vjerovali da ćemo u Italiji biti zadržani samo toliko koliko je nužno da se nedovjeno utvrdi naš identitet i izvrši potrebne mјere za naše primanje od strane srpskih diplomatskih odnosno vojnih vlasti. Za to je govorila čista logika i interesi same Italije. Srbija je bila njezina saveznička. Konačni ratni cilj im je bio identičan: uništenje Austro-Ugarske. Mi smo se izjavljivali Srbima i Srbija nas je priznavala i tražila kao svoje. Bili smo spremni da se u redovima srpske vojske borimo proti Austriji, a to je isto što i boriti se i za Italiju. Nije stoga bilo moguće zamisliti ni jedan razlog zbog kojega bi Italija mogla ili samo htjela da nas drži u zarobljeništvu.

Ali Italija ih je razbacala i raspršila po mnogim logorima

Naročito prebjegli intelektualci nisu ni čekali da budu razvrstani u stalne zarobljeničke logore, nego su sa prvih sabirnih stanica, često bez ikakvog dogovora, upućivali molbe srpskom poslanstvu u Rim za prijem u vojsku i čim bržu otpremu u Niš, odnosno kasnije na Krf, i u Solun. Talijani nisu imali sistem velikih zarobljeničkih logora. Zarobljenici su bili u razmjerno malim grupama raspršeni po čitavoj zemlji od Lombardije do Sicilije. Čuvani su bili neobično, upravo smješno strogo. Nije pretjerano ako kažemo da broj talijanskih vojnika, određenih za čuvanje zarobljenika, nije bio manji od broja zarobljenika samih. To je svakako istina za ono šest logora, kroz koje sam sam prošao za vrijeme trogodišnjeg zarobljeništva, kroz koje je vrlo sličilo običnoj robiji. Medju zarobljenicima iz raznih logora nije bio dozvoljen, osim u specijalnim slučajevima lične naravi, nikakav saobraćaj. I u istom logoru oficiri nisu smjeli općiti sa vojnicima, osim sa poslугom. Svaki kontakt sa srpskim poslanstvom u Rimu bio je strogo zabranjen. Cini se nevjerojatno, ali u mnogim logorima bilo nam je zabranjeno i čitanje talijanskih novina, koje su nam talijanski vojnici kriomcarili po liru komad.

Nije stoga moguće bez proučenja podataka iz ratne arhive našeg poslanstva u Rimu ni približno znati odakle se je i po liku dobrovoljaca u Italiji javilo za prijem u vojsku. Nažlost, tom se poslu nije do sada nikо posvetio, iako je istorija dobrovoljačkog pokreta u Italiji sa mnogih, a osobito sa političkog gledišta naročito interesantna. Ovo mojih nekoliko bljedih i vrlo fragmentarnih crtica, koje sada iznosim, počivaju isključivo na ličnom sjećanju, potpomognutom ostacima prigodnih bilježaka i dokumentima iz nekad mnogo obilježog ličnog arhiva, propalog prilikom čudnog dogodaja, koji će kasnije spomenuti.

Hiljade dobrovoljaca uzalud čekaju

Kako sam već istaknuo dobrovoljci su se stalijavati tako reći čim su prekoračili talijanske pozicije. I to odmah u znatnom broju. Iz jedne pretstavke iz tolikog niza upravljenih na tadašnjeg srpskog ministra u Rimu g. Ristića još u januaru 1916 razabirem da je po mom pozitivnom znanju u tih prvi nekoliko meseci talijanskog ratovanja upućeno u Rim iz samo tri mala logora (Pavia, Cremona i Gav) ništa manje nego 370 dobrovoljačkih molbi i to, ponovno ističem, bez ikakvog dogovora, a kamo li agitacije i uz nepriskriveno negodovanje talijanske zarobljeničke komande, koliko je stajao na čelu notorni austrof. gen. Spingardi, bivši ministar vojne u tripartitskom ratu. Po svim podacima iz leta 1918 god., kad je Italija prividno pristala, jer drugačije posle rimskega kongresa, bez sramote, nije mogla, da se prikupe dobrovoljci i u tu svrhu primila posebnu srpsku vojnu misiju na čelu sa puk. Dragutinom Kušakovćem i njegovom desnom rukom tadašnjim kapetanom Vladimirom Vasiljevićem, vidim da smo u to vrijeme računali sa punih 25 hiljada naših ljudi u Italiji, spremnih da se bore u redovima srpske vojske.

Citava jedna armija nije smjela na front

Gotovo citava jedna boračka armija, čije prisustvo je moglo danovo prije svršetka rata biti upravo odlučno na solunskom frontu. Tu nisam uključio poznati bataljon kap. Ljudevita Pivka, jer o tom nadasve zanimljivom i politički poučnom, ali sasvim zasebnom dijelu dobrovoljačkog pokreta u Italiji, trebalo bi i zasebno govoriti. Upravo je žalosno pomisliti, da od tih silnih hiljada moralno i fizički najboljih borača nije prije probroba fronta stiglo u Solun valjda ni par desetaka ljudi i to sasvim pukom slučajnošću, kao nekom lutrijom, kojо niko nije znao ni razloga ni zakona. Oko 150 oficira, koncentrisanih u maloj gorskoj banji Noćera Umbra, poslije rimskog kongresa u proljeće 1918. god., bilo je sa sačinom vojnika posluže prebačeno u Solun tek pod kraj iste godine. I to samo zato, jer je ministar Bissolati, jedan od najdalekovidnijih i najčestitijih državnika ratne Italije, jednostavno, po vlastitom priznanju učinjenom u njegovom kabinetu druži Mirošević Sorgu, sada našem gen. konzulu u Celovcu, i meni, ziskočio, sa znanjem neodlučnog predsjednika vlade Orlando, ministarstvo vanjskih poslova, dotično bar. Sonnina, te stavio pred gotov čin već spremnog transporta, i njega ministra vojnog.

Dok je Srbija bila sasvim korektna prama Italiji

Apsurdno stanovište tadašnje talijanske vlade da protiv njihove volje drži u stro-

gom zatočenju hiljade boraca, koji su bili i te kako potrebiti na frontu, u diametralnoj opoziciji sa politikom svih drugih ratujućih država, i velikih i malih, u istom pitanju. Srbija je smatrala dobrovoljice dragocjenim elementom svoje borbene snage i bila tako dobro upoznata sa raspolaženjem u našem narodu sa obe strane Drine, da nisu bili rijetki slučajevi da naši ljudi prebjegli iz austrijskih rovova nisu bili ni upućivani u pozadinu, nego na svoje traženje odmah primljeni u sastav najbliže dobrovoljačke jedinice na samoj borbenoj liniji, da odmah sa svojom braćom nastave ratovanje sa pravim neprijateljem. Držanje srpske komande i prama zarobljenicima talijanske narodnosti, pa čak i onima iz najčešćih jugoslavenskih krajeva, kao što je Dalmacija, bilo je jednako razborito i upravo velikodušno. Istoga dana kada je u maju 1915. g. Italija obavila rat, odvojeni su zarobljenici talijanske narodnosti iz niškog logora, te im je dana potpuna sloboda kretanja, dakako bez ikakvog nagovaranja da stupe u srpsku kao savezničku vojsku, ili da se prijave za Italiju, što bi im i svakako bila dužnost.

Jedan tragikomičan slučaj

Poznat mi je upravo tragikomičan slučaj nekog Aleksandra Moske, Zadranina, talijanskog porijekla, koji je tako pušten iz zarobljeničke komande, te je do oktobra 1915. g., kao slobodan gradjanin i smatran kao saveznik, nadzirao u okolicu Niša uz primjerenu državnu platu gradnju cesta. Kada je uslijed austro-njemačke invazije evakuacija Niša i čitave Srbije postala neminovna, srpske su vlasti Mosku sa objavom da talijanski konzul uputile u Solun. Ovaj ga je otpremio u Siciliju. Tu su ga prihvatali i dakako odmah zatrivali karabinjeri, te se je jadan Mosku malo iz toga na pustom otoku Asinara, zatočen kao formalni Austrijanac, sa onim istim austro-madžarskim zarobljenicima iz niškog logora, koje je medjutim Srbija bila predala na čuvanje Italiji i od kojih ga je srpska komanda na dan talijanske objave rata bila odvojila i oslobođila — jer je Italija. Vidim iz svojih zapisaka da je Mosku preko dvije godine iz tog bio s nama zatriven u istom logoru blizu Genove, te da je čak 18. III. 1918., zajedno s naša dva druga, Milanom Mravljem, sadašnjim sekretarom Narodne Skupštine i drom Andjelom Stanićem, danas advokatom u Šidu, bio stavljen u logorsku samicu kao kolovodja jednog oštreljeg protesta proti kretenskom postupku komande prama zarobljenicima potlačenih narodnosti, koji zapravo nisu zarobljenici, nego su došli u Italiju dobrovoljno sa jedinom svrhom, da se bore protiv Austrije. Slučaj Moske dakako nije osamiljen i stoga može se zamisliti sa kojom veselosti oni, kojima su ratne prilike u Italiji dobro poznate, čitaju česte tirade g. Kozelskia i drugih »vodača talijanskog, uglavnom poratnog dobrovoljačkog pokreta.

Sonnova odgovornost

Držanju ostalih savezničkih zemalja prama dobrovoljcima, naročito Francuske i Rusije, ne treba ni da govorim. Poznato je još da su i same Centralne Sile, koje su se borile za princip autoriteta i formalnog legitimeta, a proti oslobođenju naroda, nastojale već od početka rata iskoristiti dobrovoljačku ideju. Sama feudalna Austrija organizovala je odmah poljske legije, koje su dakako za kratko vrijeme uvidjele, da su sloboda i budućnost poljskog naroda na drugoj strani, a Vilimova Njemačka snubila je svim sredstvima nezadovoljne Irce, pa čak i afričke muslimane iz zarobljeničkih redova za u glavnom potpuno promašene legionarske formacije. Jedina se je Italija odvojila i uporno sve do pred kraj rata prilečila svaki dobrovoljački pokret u svojim granicama. I to ne samo u pogledu Jugoslavena, nego i ostalih potlačenih narodnosti, jer ne treba zaboraviti da su i českoslovačke legije u Italiji organizovane tek u proljeće 1918. g. a do rumunjskih ili poljskih nije zapravo u Italiji ni došlo. Ovom upravo nepojmljivom držanju Italije, nekada zemlje Mazzini-a i Garibaldi-a, koja je u tom pitanju za vrijeme rata, kako vidimo, daleko zao-stala čak za Austrijom i Prusijom, uglavnom su dva razloga. Sebična i anti-idealna politika ministra Sonnina, sina škotske putranke i levantinskog Jevreja, koji je u ratu video isključivo račun, pri čemu se može profitirati jednako od protivnika kao i od saveznika, te potpuno nerazumjevanje ogromnog dijela Talijana, i ona kad su siedili na ministarskim stolicama i vršili visoke komandantske funkcije, za rat i ratne ciljeve, od kojih je prvi i vrhovni cilj za Italiju isto kao i za nas moralno biti uništenje Habsburške Monarhije.

Graf Sforza o Soninu

Što se tiče Sonnina, koji je upravo dominirao ratnom politikom Italije, mogu da se ograničim na citiranje grofa Sforza, njenog ministra za vrijeme rata kod srpske vlade na Krfu, i kasnijeg nasljednika u ministarstvu spoljnih poslova Italije. U poglavju »Sonnino, ili diplomatsko porijeklo

fašizma« svoje knjige »Neimari moderne Europe« piše talijanski ministar Sforza: — »Iza kako je (Sonnino) londonskim paktom dobio dio Dalmacije, bio je primoran — protivno onome kako je mislio San Giuliano — ne samo da ne dopusti mogućnost ikakvog sporazuma sa Srbijom, nego da je smatra i kao potencijalnog neprijatelja. Dalje: »Kasnije bio je Bissolati sa dna Krasa i ja (t. j. grof Sforza), koji smo uporno uvjerali Sonnina, da pod korom jedne goleme vojske — Madžari i Hrvati bili su uvijek među prvima vojnicima svijeta — tijelo austrijske Monarhije prikazuje znakove smrte bolesti i da je potrebno pripraviti sporazume rata i sporazume mira sa državama nasljednicama Austrije. Zaludu: Sonnino je bio uvijek protiv češkoslovačkim legijama, koje nije uspjelo formirati na našem frontu nego odveć kasno i proti njegovoj volji. Sto se tiče jugoslavenskih legija, koje bi bile mogle biti tako korisne za slom hrvatskih divizija, koje su se proti nama do zadnjeg dana zagriženo borile, on je od toga napravio kabinetsko pitanje: jednog dana on je zaprijetio Bissolati-u demisijom, ako još bude ustrojao na svojim legijama i nikada nismo uspjeli da nadjačamo njegov veto. Pustimo na stranu zagriženost »hrvatskih divizija, koje talijanski diplomati iz neupućenosti očito ne razlikuju od madžarskih, ali sama slika gledanja bar. Sonnina, a to je prama ovom autentičnom svjedočanstvu bilo i oficijelno gledanje talijanske ratne vlade, uopće na dobrovoljačko, i specijalno na naše pitanje, ne bi mogla biti ni tčnija ni pregnantnija.«

Talijanski »sveti egoizam«

Tom stanovištu Sonnina, koje u glavnom nije drugo nego strahovito i fatalno nepoznavanje pravih ratnih problema, odgovaralo je nažalost raspolaženje, odnosno apatija prema nerazumljenom ratu pretežnog dijela Talijana. Italiju je gurnula u rat zato što je jedna neznačna manjina, koja je poštovala i priznala slobodarske tradicije Risorgimenta i koja je pod bićem plamene retorike Gabriela D' Annunzija, uz vrlo vještu akciju francuskog poslanika u Rimu Barrere-a, nametnula kunktatorskom parlamentu svoju volju. Poznato je, da Sonnino na početku dugog i mučnog neutraliteta Italije zastupao tezu vjernosti trojnom saveznu i sudjelovanju u ratu na strani Njemačke i Austrije, ako ova posljednja dovoljno popusti talijanskim teritorijalnim zahtjevima. Giolitti, dominantna figura talijanske politike kroz više decenija prije dolaska Mussolinija na vlast, zagovarao je trajan neutralitet i govorio o »parecchio«, »dosta toga«, što bi se od Austrije dalo iscjekati bez rata, dok se je predsjednik vlade, koja je konačno ipak navijestila rat Centralnim Silama, Francesco Salandru za svakravljeno ovjekovječio frazom o

„TAKO NAGLO KAKOR JEZIK SE NE ŠIRI SPOŠTOVANJE IN LJUBEZEN DO ITALIJE“

Kako piše italijanski učenjak?

Pisalo je že, kako je znani italijanski jezikoslovec M. Bartoli proglašal Istro in Dalmacijo za italijansko, čeprav se je v svojih študijah lahko do dobra prepričal, da resnični položaj v teh krajih ne more govoriti Italijanom v prilog. Zdaj se je oglasil še njegov asistent, prof. Ugo Pellis. Svoj čas je že bilo omenjeno na našem listu, da zbira ta znanstvenik gradivo za italijanski lingvistični atlas, ki naj bi prikazal današnje jezikovno stanje v Italiji. Omenjeno je bilo tudi, da so segli tudi po naših krajih, kakor da, umetno priseljeni uradnišivo in vojaštvo že daje pokrajini italijansko ime in jezikoslovci dolžnost, da vse to registrira. Ta profesor je v zadnjem številki (9-12) revije »Cefastu«, ki izhaja v Vidmu, priobčil članek: »Na robu furlanstva«, ki je ponekod navdušen slavospev fašizmu in Mussolinijski Italiji. Značilen je, ne le ker piše, kako italijanska vlada izdatno podpira znanstveno delo in kako se to delo vse bolj uravnava v režimsko nacionalno pot, nameč tudi zaradi nekaterih priznanj, ki zadevajo tudi nas in ki izpričujejo, da se tudi takji znanstveniki, kakršen je U. Pellis, ne morejo otrestiti asimilacijske politike.

Pravi med drugim, da je furlanstvo že pred vojno razširilo med slovenskim delom navezanost na Italijo, da pa je takrat načačajoči slovanski nacionalizem zelo oslabil furlanski vpliv. V sedanjem času je tok življenja drugačen. On pravi:

»V edinstveni in totalitarni mussolinijski državi uravnava valjar nacionalnega življenja hrapavosti vsakršne vrste tu, kakor povsod. Toda v tem delu moralne in nacionalne preobnove ostane Furlanija delno neobhodna operacijska baza, če tudi se je govorica narečja umaknila jeziku. Ta podlaga zaradi ekonomskih in moralnih sile Trsta, tega čudovitega središča italijanstva, nekoliko vpliva tržaškega narečja, ki je beneški z furlansko krepkočo, zakaj dvojezičnost na Krasu in tudi deloma v Soški dolini pred vojno je bila dosežena s prodiranjem tržaške govorice. Ob Zgornji Soči se torej v prvi vrsti širi državni jezik; žal tako naglo kakor jezik se ne širi spoštovanje in ljubezen do Italije. Vendar je čudovito heroično ozračje liktorskega snopa napravilo že mnogo več, kakor si je mogla sanjati najbolj razvjeta domišljia kakega starega irentista.«

Tisto čudovito ozračje poznamo zelo dobro in poznajo ga tudi marsikateri iredentisti. Veseli nas pa le, da prizna gospod profesor, da ljubezen in spoštovanje do Italije v naših krajih in v naših ljudeh ni. In če bi gospod profesor nekoliko premislil svoj stavki, bi morda priznal še več. To nameč, da se ta državni jezik ne širi tako naglo, ker bi bil tak razvoj nenačaran. Pravo je spoštovanje in ljubezen, potem bo človek morda sprejet jezik. Kar je danes, je le umetna skorja. (Agis).

VELIKA BALILSKA DEMONSTRACIJA NA JUGOSLAVENSKOJ GRANICI

Rijeka, januara 1934. — Prema jednom komuniketu službene Agencije Stefani, u proleće će se na Rijeci sastati svi vodje balilskih organizacija iz čitave Italije na zbor. To će biti jedna naročita vrst antijugoslavenske demonstracije. Iz Rijeka će se Jugoslaviju upozoriti, da se talijanska djeca odgajaju v vojničkom i ratnom duhu i da e tome treba voditi računa...

ZAVOD ZA PROUČEVANJE FAŠIZMA SE JE PRED KRATKIM USTANOVIL V PARIZU

Voditelj tega zavoda so razne vplivne osebnosti iz francoskih znanstvenih krovov: Levy-Bruhl profesor leposlovija Longevin prof. in Francoskega kolegija in še par drugih. Namen tega zavoda je podrobno proučevanje vseh smeri in gibanj fašizma tek tako obvarovati, da bi se fašizem razpasel po svetu. Svoje poročevalce in dopisnike ima v Italiji, Nemčiji in Avstriji. Njegov naslov je: Zavod za proučevanje fašizma 23 rue des Fosses — St. Bernard — Paris Francija.

D ROBIŽ

Na Sabotinu so napravili v piramide, da se obiskovalci bojnih poljan lažje orientirajo.

Bajt Ignac iz Sp. Tribuše je odšel dne 14. t. m. od doma na smučenje. Ker ga ni bilo nazaj se domneva, da se je ponesrečil.

V Idriji je umrl Tomaž Hvala, državni upokojenec, star 70 let.

Ker se je Mussolini neprijazno izrazil o rumenem plemenu in pouparil rumeno nevarnost, zahteva sedaj japonska vlada opravičila in pojasnitve.

Italija bo glasom dogovora s Poljsko, uvozila iz Šlezije 1,600,000 ton premoga.

Rim ima po novem štetju 1,060,000 prebivalcev.

Novi guverner Libije general Balbo, obljubuje libijskim ubežnikom amnestijo.

Okradeno je bila jezuitska cerkev v Trstu. Neznanci so se zvezčer utibotapili v cerkev in v teku noči pobrali razne dragoceneosti pri oltarju sv. Antona.

Veliko pozornost posveča italijansko časopisje konju belcu, ki ga je daroval Dollfuss Mussoliniju ter opisujejo z vso natancostjo njegovo (nameč konjevo) zgodovino. Konj je krasen eksemplar lipičanske pašme ki so jo vzgojili v Lipici pri Bazovici.

JUGOSLOVENSKI DRŽAVLJANI MORALI PRODATI SVOJA IMANJA NA TALIJANSKOJ STRANI

Ljubljana, 2. januara. Večji broj posjednika iz Krainjske Gore, Gozda i Podkorena imao je več odavno u Zadružnem vlasništvu veče kompleks, naročito pašnjaka u planini Trenta, koja pripada Italiji. Pri tem su jugoslovenski seljaci bili izloženi svakavim pogromima sa strane talijanskih pograničnih organa. To je bilo sve smisljeno, da bi ih se prisililo na prodaju imanja. Zbog tega su oni napokon prihvatali talijanski predlog, da prodadu svoje posjede u spomenutoj planini. Primljeni novac je več podijelen medju posjednike u Gozdu i Krainjski Gorji po izvjesnom klijucu, a o podjeli u Podkorenju odločil je skupština zadrugara, koja je sazvana za nedeljo, 28. o. mj. Ovo je tipičan primjer arendacije talijanskog posjeda na talijanskoj granici.

MADŽARSKI LATIFUNDISTI I TALIJANSKA STAMPA

U mjesto komentara na našu vijest o prodaji imanja Jugoslavena na talijanskoj strani, mi ćemo zabilježiti ovo: »Piccolo della sera« od 19. januara donosi na prvoj stranici vijest pod naslovom »Madarski latifundisti na jugoslovenskoj granici tretirani »bez obzira« od Beograda«.

U toj vijesti kaže se, da je u petranskom parlamentu došlo ovih dana ponovno do protesta protiv postupka jugoslovenskih vlasti s madžarskim veleposjednicima, čija se imanja prostiru i preko jugoslovenske granice. Madžarski ministar vanjskih poslova Kanya je izjavio, da je položaj madžarskih veleposjednika prama Jugoslaviji postao doista vrlo težak. On je nastojao, da nešto učini v tom pogledu, ali nije uspio, pa je sada odlučeno da će Madžarska poduzeti protumjere s obzirom na jugoslovenske optante. Njima se više neće davati olakšice za prelaz madžarske granice, koje su do sada važile.

»Piccolo della sera« kaže, da je jugoslovenska vlada stroga s madžarskim latifundistima samo zato, da bi ih prisilila da prodaju svoja imanja u Jugoslaviji.

Interesantno je, kako se fašistički list zabrinuo za madžarske veleposjednike, a kako nema ni riječi smilovanja prema malim posjednicima Jugoslavenima, koji su prisiljeni da svoja mala imanja u Italiji prodaju u bescijenje, jer ne mogu da podnose više fašistička maltretiranja.

„PICCOLO“ SE RADUJE

jer se jedan Jugosloven vratio u Julijsku Krajinu — razočaran

Trst, januara 1934. — U svom broju od 16. o. m. donio je trščanski »Piccolo« ovu vijest, koju prenosimo doslovno bez komentara, jer neznamo što da kažemo i jer neznamo da li je sve ono što »Piccolo« piše sasvim točno:

»Gorica, 15. U avgustu prošle godine neki Ivan Petecan Josipov iz Sv. Andreja kod Gorice, pekar, iselio se tajno u Jugoslaviju u namjeri, da traži posla. Obišao je sve gradove i krajeve

Slovenije, a da nije uspio da ostvari ono što je želio, naime, da se zaposlji kod kakvog pekara ili kao težak na polju. Sa svih su ga strana odbijali. Trapeči glad i bez ikakvog izgleda u zaposlenje, zaključio je, da je pametnije da se vrati u domovinu i da se izvrgne eventualno i zatvoru, samo da dodje do svoje kuće. Prijavljen je kompetentnim vlastima.«

SLOVENSKA UČITELJICA DOBILA OS TER OPOMIN

ker je potolažila jokajočega učenca v slovenskem jeziku

Trst, 19. januaria 1934. — (Agis). V neki vasi v tržaški okolici še poučuje neka slovenska učiteljica ki pa se mora izdajati za Italijanko in ji je tudi strogo povedano vsako občevanje z otroci ali vaščani v slovenskem jeziku. Zadnjic je hotela potolažiti nekega jokajočega vaškega otroka naprej v talijanskem jeziku. Ker

je pa otrok ni razumel, je poskusila v slovenskem jeziku. To pa je slišal italijanski učitelj — zagrizen sovražnik vsega, kar je slovensko — in jo je ovadil šolski oblasti. Za svoj »zločin« je učiteljica prejela od šolske uprave oster ukor in grožnjo, da jo je prvi takj priliki spodijo iz službe.

NAŠE KMETE GOLJUFATO, KJER LE MOREJO

Ustrašil se je grožnje, pa je postal ponizen

II. Bistrica, 19. januaria 1934 (Agis). Posestnik Benigar France, doma iz Trstovega, je bil kaznovan radi svojega sina, ki ni posvečal predvojaških tečajev, na precešnjo sveto globe. Naloženo mu kaznenje je prišlo plačati na bistrško sodnijo, kjer pa ni našel nikogar, razen enega samega uradnika. Ta je denar spravil in mu reknel, naj pride čez dva dni po potrdilo. Benigar je čez dva dni tudi prišel, vendar pa mu uradnik tega potrdila ni hotel izdati. Poslal ga je k drugemu, ki ravno tako ni hotel o stvari ničesar slišati. Mož je mislil, da je

temu nesporazumljiven krivo njegovo neznanje italijanskega jezika, in je zato šel po neko svojo sorodnico, ki naj bi mu bila za tolmača. Pa tudi tej ni uspelo. Zato se je ujezila in je z grožnjo, da bo stvar prijavila višji oblasti, zapustila sodnijo. No, pa komaj je stopila ven, jo je že poklical uradnik nazaj, češ, da je ni razumel kaj hoče imeti. Benigar in njegova sorodnica pa nista zmenila več za uradnikovo vabilo in sta vso stvar, ker se jima je sumljiva zdela, predala višji inštanci.

Jedna crkvena publikacija i slavenski tragovi u njoj

Napadaj puljskog lista »Corriere Istriano«

Pula, januara 1934. — Objavljen je »Status personalis et localis« trščansko-koparske biskupije. Stampan je u Katoličkoj tiskari u Gorici. To je obična službena publikacija, u kojoj je izneseno stanje u biskupiji po poznatoj shemi. U njoj su citirane župe i crkve, a pored ostalog tu je i popis bogoslova, kjer iz te biskupije polaze sjemeništa.

Puljski fašistički list »Corriere Istriano« nije zadovoljan s tom publikacijom, jer u njoj ima nekih slavenskih tragova, koji ga vrijedaju. Zato donosi u broju od 21. januara na uvodnom mestu članak, u kojem kritikuje tu knjigu. U tom se članku kaže među ostalim:

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

»Medju studentima teologije u Gorici može da se opaze nažalost brojna slavenska prezimena, čak i ispisanih u slavenskoj grafiji. Ta inzistencija u razbijanju egzistencijalnih ortografskih znakova (tek u nekoj slučajevima to je ublaženo talijanskim korekcijom) jasan je izraz političko-nacionalnih osjećaja nekoj budućih božjih ministara određenih za Julijsku Krajinu. A ne manjka za okrunjenje stvari, i po neki Zvonimir (strana 104) i po neki Bogumil (strana 105) ... «di buon augurio!« Ali i toponomastika (imena mesta) takva je da ne zadovoljava. A to se čini čudno!«

</

D'Annunzijeva
»Oda srpskom narodu«

U decembru 1915. g., dok su se slavni ostaci srpske vojske probijali kroz albanske gudure, poslali smo iz logora u maloj sredovječnoj tvrdnjaci Gavi u Piemontu jedan takav bolni vapaj Gabrijelu D' Annunziju, koji je tada kao avijatičar boravio u Veneciji. On je nedavno bio spjevao veličanstvenu »Odu o srpskom narodu«, odljčno pjesničko djelo, koje za čudo pokazuje vanredno tačno poznavanje naše narodne epike. Jedan naš drug, mislim da je to bio Stjepo Bjelovučić iz Dubrovnika, sjetio se da Odu prevedemo na naš jezik i prikažemo pjesniku, te tom prilikom na njega apeliramo, da nam pripomogne svojim velikim uticajem pri našem združenju sa srpskom vojskom, koju je tako jedinstveno opjevao. U 24 sata prevedeno je i na pergameni prepisano svih 21 kitica Ode. Jedini je rezultat bio jedan lijep člančić u »Corriere della Sera«, od 3. januara 1916., gdje se obilno citira naše popratno pismo i slavi pjesnik, čiju Odu sada i Srbi uz gusle pjevaju na svom jeziku. I ništa više.

Mogao bi nadodati još jedan zanimiv epilog. Kad je 1919. g. D' Annunzio izvadljao svoju riječku tragi-komediju, spomenuo je u razgovoru za javnost sa nekom belgijskom novinarkom tu ratnu epizodu sa prevodom njegove Ode, kao dokaz kako su ga Srbi uvijek poštivali i volili, dočim je njegova akcija uperena samo proti divlačkim Hrvatima. Dakako, nije mogao znati, da mu je Odu preveo i apel napisao Hrvat sa Visa, i da su i oni Srbi, koji su u figurativno pjevali uz geslu, bili većinom dalmatinski Hrvati.

Za Bissolati, osvijedočenog prijatelja trijeznog sporazuma i najuže saradnje u ratu i u miru između Jugoslovena i Talijana, već smo vidjeli da je radi nas dobrovoljaca doveo gotovo u krizu kabinet i da je konačno, makar u dvanaest čas, i za malu šačicu dobrovoljaca, nadmudrio Sonina.

Za Jugoslavene se zauzimao samo Mussolini!

I Mussolini je u ratu bio naš prijatelj. Kad je koncem 1917. g. nakon Caporetta strpljivost sa neprijateljskim i glupim držanjem talijanskih vlasti drama nama bila iscrpljena, odlučilo je nas dvadesetak u logoru Camaldoli kod Genove, da najborbenjem zastupniku u parlamentu i u rednici na najpatriotskijeg lista, Mussoliniu, potaknemo da prikažemo svoju apsurdnost i štetnost po Italiju takvog postupka sa ljudima savezničke narodnosti, koji ne traže drugo nego da se i za Italiju bore. Da dokument, koji je obasiao 27 pisanih stranica bude čim ozbiljniji i uvjerljiviji, potpisao sam ga punim imenom i adresom, ovlašćujući g. Mussolinia, da me bez daljnog prijavi glavnom komandantu zarobljenika, austrofilskom gen. Spingardi, ako utvrdi, da i jedna moja tvrdnja iz te optužbe tadaće službene Italije po odgovara potpuno istini. Samih par dana poslije toga podneo je g. Mussolini, koji dakako radi cenzure nije o stvari mogao pisati, strahoviti interpelaciju u talijanskoj komori. Nastala je velika uzbuna u ministarstvu vojnom, počelo se užurbanio istraživati od kuda bi ti podaci mogli potjecati i odmah zatim izvršena je iznenadna i temeljita premetačina u našem već otvoreno sumnjivom logoru, ne bi li se pronašao pisac. Uspjelo mi je ipak zgrabititi iz stola hrpu papira, medju kojima je bio i koncept toga pisma, i sve baciti u peć prije dolaska komisije. Tom je prilikom nažalost propao ne samo tekst tog zanimivog dokumenta, nego i mnogo drugih podataka, koji bi dobro mogli poslužiti kad se podrobije bude pisala mučna i trnovita historija našeg dobrovoljačkog pokreta u Italiji.

Tek poslije rimskog kongresa...

Poslije rimskog kongresa u aprilu 1918. g., gdje je brzojavna depeša grupe iz Camaldoli prilikom Zrinsko-Frankopanskog dana — dakako uz ponovni apel da se dobrovoljačko pitanje konačno riješi u ratnom interesu svih saveznika i potlačenih naroda — bilo naročito aklamirana i u cijelosti objelodanjena u velikoj talijanskoj štampi, nastao je temeljiti iako vrlo lagani preokret. Koncentranci smo kako već spomenuti u jedan logor u Noćera Umbra, dozvoljen nam je saobraćaj sa srpskim poslanstvom i Jugoslovenskim Odborom. Šiši je predsjednik g. dr. Ante Trumbić sa g. Ivanom Meštrovićem tada bio u Rimu i igrao vrlo vidnu ulogu na kongresu, te su nam konačno upućeni oficiri dobrovoljci iz srpske vojne misije puk. Kušakovića, da nas vježbaju i spreme za frontu.

I ovaj period našeg bavljenja u Italiji pun je karakteristične zanimivosti, koje bacaju posebno svjetlo na talijanski mentalitet u posljednjem velikom ratu. Međutim, o toj temi, kao i o cijelokupnom dobrovoljačkom pokretu Jugoslovena u Italiji, trebalo bi govoriti u nizu zasebnih predavača.

Pretplata se plaća unaprijed

To će vam reći svaka administracija lista, kad pokušate da naručite list. To pravilo, koje vrijeđi kod svih listova u čitavom svijetu, moralo bi vrijeđiti i za nas. Međutim događa se, da se naši pretplatnici, po neki put, ni poslike godine dana otkako primaju list ne sjećaju svole prve otplatnosti: da list treba platiti!

Glasovi štampe

SLOM FAŠISTIČKE AKCIJE NA BALKANU

Praški „Narodni Listy“ o neuspjehu talijanske politike i novim perspektivama na Balkanu

TRI PLANSKA POKUŠAJA - TRI PUNA NEUSPJEHA — POBJEDA MALE ANTANTE

Ugledni praški list »Narodni Listy« donose članak u kome kažu:

»Prošla godina ostavila je znatne promjene u grupaciji političkih snaga na Balkanu. Zagrebačka konferencija Male antante održati će se pod povoljnim okolnostima.

I površni posmatrač može uvidjeti, da se prošla godina svršila sa cijelim nizom dogadjaja velikog političkog značenja i da su u ovim dogadjajima balkanske države, načelo Jugoslavija, igrale značajnu i samostalu ulogu. Posjeta jugoslovenskog Kralja Aleksandra Rumuniji, Bugarskoj i Carigradu, svečani doček cara Borisa u Beogradu, dolazak grčkog ministra spoljnih poslova u Zagreb, sve su to karike u dugom lancu velikog političkog rada, koji ima za cilj, da se stvori balkanski pakt.

Uspjeli ove politike su bez sumnje neuspjesi Italije, koja je još prije godinu dana ugrožavala balkansko položstvo svojom težnjom, da na njemu igra vodeću ulogu.

U štampu su dosada prodriši šturi izvještaji o opširnim planovima Mussolinija. Ali ovi izvještaji nisu pružali potpunu sliku talijanskih namjera. Danas su već mnoge stvarи, koje su se ranije krile, postale javnom tajnom, tako da se može upotpuniti ova slika diplomatskih kombinacija.

Do 1930. godine je Rim propagirao ideju »katoličkog bloka«.

Italija je htjela iskoristiti unutarnje teškoće nekih država i pojačati ih vjerskim sporovima. U ovoj kombinaciji je Poljska trebala da igra ulogu odbrane katoličanstva na Balkanu. Pri tome se računalo sa Slovačkom, da će se odvojiti od čeških zemalja, dalje je bila u kombinaciji samostalna Hrvatska i proširenje Austrije, koja bi stajala pod talijanskim uplivom. Katolički planovi Rima su se odnosili i na Bugarsku, koju je isto tako trebalo pripojiti ovom katoličkom savezu.

Novembra 1932. godine održana je Rim konferencija fašističkih organizacija, na kojoj je bio izradjen program buduće balkanske federacije pod isključivim upливom Italije.

Prema ovom planu je trebalo da Hrvatska sa Bosnom udje u federaciju sa Mađarskom, Dalmaciju je tražila Italija za sebe, jer neprestano sniva o supremaciji nad Jadranom. Pod ovim nepovoljnim znacima počela je godina 1933. Rimska igra bila je uperene sve oštire protiv Jugoslavije i Češkoslovačke. Talijanska štampa je neprestano sugerirala javnosti da Jugoslavija stoji nad propašću. Fašistička Italija imala je pri tome partnera. U Zadru stvorena je organizacija sa ciljem, da izazove ustank na jugoslovenskim granicama i da izazove krvave sukobe sa talijanskom pograničnom vojskom, da bi Rim imao izgovor za izazivanje novog balkanskog požara. Ali i ovi planovi su propali.

Poslije toga Italija se pojavila s novom kombinacijom. Htjela je da raskomade i razbije Malu antantu.

Za ovu kombinaciju trebalo je dobiti osim Mađarske i Poljske također Bugarsku, a prije svega i Rumuniju kojoj su obećavali mnoge velike koristi. Titulescu je svojim čvrstim postupanjem osuđio ove planove Rima i fašistička Italija bila je primorana da izradi nove planove.

Poljsku su ostavili na stranu.

Zato su sa pojačanom energijom počeli da propagiraju grčko-tursko-bugarsku kombinaciju.

Rim je požnjeo novi neuspjeh; Venizelos je isto tako kao Titulescu odio da nastupi protiv Jugoslavije i Bugarsku nisu mogli dobiti sa revisionističkim obećanjima.

U toku jedne godine Rim je doživio tri poraza sa svojim planovima protiv Mađarske.

Na proljeće 1933. godine se cijelokupna slika znatno izmjenila. Borbenost Italije je dala rezultate, koje ona nije očekivala,

A Malu antantu se učvrstila i pojačala ciljem nizom dopunskega ugovora i sporazuma.

Mussolini se može sada pojaviti samo time, što je čvrsta. Malu antantu za njega u istini neodećivani, ali direktni rezultat talijanske politike protiv same Male antante.

A Jugoslavija, koju je htio još prije godinu dana pocijepati, postala je sada, koncentraciona točka na Balkanu. Malu antantu, koju je htio uništiti, postala je značajni faktor u organizaciji Srednje Evrope.

Tri države — Bugarska, Grčka i Turska — koje je Rim htio ujediniti protiv Male antante, približuju se sve bliže politici Male antante, i upliv Italije po ovim zemljama očigledno pada.

A naročito karakteristična promjena situacije na Balkanu je držanje Arbanije, koju je Italija smatrala za vazalnu državu. Odnos između Italije i Arbanije su se u posljednje vrijeme tako pogoršali, da je Rim šta više prestao da isplaćuje Albaniji talijanski zajam.

U Albaniji, u kojoj se kao na najosjetljivijem barometru mogu najbolje vidjeti politički pokreti na Balkanu, pobijedi ideja saradnje sa savezom balkanskih država, koji bi je zaštitio od uticaja spolja.

Nova godina počela je, dakle, pod mnogo povoljnijim znacima, nego prošla.

Italija je potiskivana sa Balkana. Jugoslavija je srećno izšla iz gvozdenog obruča, kojim je trebalo da bude opkoljena.

Malu antantu je uspješno prebrodila sve opasnosti, i u vezi sa Francuskom i sa Poljskom postala je moćna pregrada, njezino-ko-talijanske ekspanzije.

FRANCUSKA ŠTAMPA O JULISKOJ KRAJINI

»MUČENIŠTVO SLOVENSKOG STANOVNIŠTVA U ITALIJI«

»Ere Nouvelle«, pariski dnevnik, od 10. januara donosi iz Ljubljane ovaj telegram:

»Monsignor Sirotti, apostolski administrator nadbiskupije u Gorici, u Juliskoj Veneciji, pozvao je, noći božićnih praznika, 70 katoličkih slovenačkih svećenika i tražio je od njih da se odreknu vjerske nastave na slovenačkom jeziku i da odsad vrše sve svoje vjerske obrede na talijanskom jeziku. Slovenski svećenici odbili su traženu monsignora Sirotta i nisu položili traženu

zakletvu. U vezi s ovim uputili su memorandum Sv. Stolici, u kome se iznose sva proglašanja kojima je izvrgnuto 700.000 Slovenceva, katoličke vjere koji žive u fašističkoj Italiji. Ovaj hrabri gest slovenskih svećenika prouzročio je buru negodovanja u fašističkim krugovima; povodom ovoga držanja slovenskih svećenika očekuje se novo ugnjetavanje nesrećne jugoslovenske manjine.«

Pariski »Homme libre« od 5. januara, povodom pisanja talijanskog lista »Vedeta d'Italia« o talijanizaciji slovenskih imena na Rijeci, primjećuje, da Talijani na ovaj način upotrebljavaju sve moguće mјere u cilju ugnjetavanja i denacionalizacije slovenske manjine.

»Postlige zabrane upotrebe hrvatskog jezika u školama, veli se u ovom izvještaju, talijanske vlasti na kraju napadaju ovo nešrećno stanovništvo, primoravajući ga da promjeni i svoja porodična imena.«

Taj isti list od 5. januara, u rubrici »Informacije sa Balkana« registruje pisanje ljubljanskog »Slovenca« u kome se ističe da sudbina Trsta naročito zavisi od pri-vredne obnove njegovog zaledja.

TALIJANIZACIJA SLOVENSKIH IMENA U ITALIJI

Pariski »Homme libre« od 5. januara, povodom pisanja talijanskog lista »Vedeta d'Italia« o talijanizaciji slovenskih imena na Rijeci, primjećuje, da Talijani na ovaj način upotrebljavaju sve moguće mјere u cilju ugnjetavanja i denacionalizacije slovenske manjine.

»Postlige zabrane upotrebe hrvatskog jezika u školama, veli se u ovom izvještaju, talijanske vlasti na kraju napadaju ovo nešrećno stanovništvo, primoravajući ga da promjeni i svoja porodična imena.«

Taj isti list od 5. januara, u rubrici »Informacije sa Balkana« registruje pisanje ljubljanskog »Slovenca« u kome se ističe da sudbina Trsta naročito zavisi od pri-vredne obnove njegovog zaledja.

ZADARSKI „SAN MARCO“ I NAŠ LIST

Napadaj zbog članka o crkvi u Juliskoj Krajini

Zadar, januara 1934. — Ovdašnji »San Marco« od 13. o. m. donosi članak, u kojem se oštrim riječima obraza na »Istru« radi članka o crkvi i talijanskom nacionalnom jedinstvu, koji je izšao na uvodnom mjestu u prvom

ovogodišnjem broju. To je još jedan dokaz, da je »Istra« tim svojim člankom pogodila fašističku Italiju u živo, jer inače ne bi njezina štampa ovako reagirala.

LJUBLJANSKA „SLOVENIJA“ I JUL. KRAJINA

Jedan broj posvećen našem pitanju

Ljubljanski tjednik »Sloveniac« pokazuje interes da naše pitanje i često donosi vijesti o dogodajima u Juliskoj Krajini. Posljednji broj (od 19. januara) posvećen je čitateljima u Juliskoj Krajini. Donosi nekoliko interesantnih članaka, koje čemo u narednim brojevima dječionično citirati. Sad samo bilježimo, da je na uvodnom mjestu štampan članak Iva Grahora »Odsekana veča«, u kojem ima doista interesantnih opažanja, Dr. Henrik Tuma objavljuje »Misli in spomine«, u kojima iznosi važne detalje iz naše pred-

ratne historije s naročitim obzirom na ulogu socijalizma u Primorju. Jedan članak nosi naslov »Beseda ki nam manjka«, a u njemu se govori na feljtonistički način o Juliskoj Krajini i životu tamo. Ilij Gorčan objavljuje feljton »Novoletni večer ob Timavu. I bez uleta u idejnu stranu svega onoga što je u »Sloveniji« štampano, može da se pohvali to nastojanje. Redakcija obećaje da će još jedan broj posvetiti našem pitanju.

ratne historije s naročitim obzirom na ulogu socijalizma u Primorju. Jedan članak nosi naslov »Beseda ki nam manjka«, a u njemu se govori na feljtonistički način o Juliskoj Krajini i životu tamo. Ilij Gorčan objavljuje feljton »Novoletni večer ob Timavu. I bez uleta u idejnu stranu svega onoga što je u »Sloveniji« štampano, može da se pohvali to nastojanje. Redakcija obećaje da će još jedan broj posvetiti našem pitanju.

Bol, jedna neizmerna bol guši Lepotu Tvoga kraja i deo otadžbine mole.

Ali u dubinama duša još klice stope Nerazorive snage što ruši Košulje crne, latinske parole I hrabro, herojski sve podnosi bole.

Rujno će sunce zaviti i Tvoj rodni kraj.

NAŠA EMIGRACIJA U ZAGREBU

SASTANAK ČLANOVA DRUŠTVA »ISTRa«.

U nedjelju dne 14. januara održalo je društvo »Istra« u Zagrebu u svojim prostorijama društveni sastanak. Kako je to bio zadnji sastanak pred glavnom skupštinom, to je došao lilep broj članova da čuje, kako je društvo poslovalo u zadnje vrijeme.

Sastanak je otvorio pretdsjednik g. Ivan Stari, koji je prikazao djelovanje društva. Naglasio je, kako

omladinska sekcijska

Zivim tempom razvija svoj rad među omladinom, a naročito tamburaški zbor, koji se je upotpunio i usavršio. Pjevački zbor počeo je već sa vježbanjem i odazvao se je ljepe broj pjevača. Vježbe se drže svake srijede i subote u učiteljskoj školi, u Medulićevi ulici od 8 do 10 sati naveče.

Da se donekle pomognu onima, koji navise stradavaju.

a pogotovo novim emigrantima, koji stizaju iz Istre i smješteni su u socijalnom otsjeku naše društva, odbor je na poticaj nekajih članova, a zaključkom sjeđnice, raslašao imućnjim članovima okružnice, da bi dobrovoljnim doprinosom pomagali kroz 6 mjeseci socijalni otsiek prema svojim prilikama. Nije se odazvao veliki broj, ali ipak će se ubrati kroz to vrijeme oko 5.000 dinara, čime će biti dana mogućnost, da se udovolji nekim potrebama.

Sekcija za međusobnu pomoć je sa svojim članstvom u stabilnom stanju, ali je došlo već slučajevu, da je isplatiла iznose članovima, kojima po pravilima pri-

pada. Tajnik te sekcijske Istinić dao je statističke podatke, a odbornik Milić pročitao je topli apel na članstvo, da se učlane u tu sekociju, kako bi se barem donekle osigurali za nesretne slučajeve. Konačno je društveni pretdsjednik pozvao prisutne, neka stavljaju pitanja upozorivši ih, da slobodno iznesu i prigovore, ali neka kritika bude stvarna.

Gosp. dr. Kajin je zamolio pretdsjednika, neka i nadalje radi u korist članstva istom energijom kao i sada, a odboru **svako priznanje za njegovo djelovanje.**

Na pitanje nekih članova zalede kolonizacionog otsjeka

podao je pravi položaj stvari pretdsjednik, a g. dr. Kajin je opisao prilike u južnim krajevima države, gdje je on nedavno bio, stajanje novih naseljenika te razjasnilo pitanje razdoblje zemljije.

Pretsjednik je javio, da će se glavna skupština držati dne 18. februara. Izabran je izborni odbor, koji ima pripraviti sve, da se izbori lijepe provedu. Pretdsjednikom tog odbora izabran je jednoglasno g. Božo Semelić.

Gosp. dr. Ražem je toplim riječima pozvao prisutne, neka na glavnoj skupštini budu svi složni,

jer dok slabe ekonomski prilike pritištu mnoge naše emigrante i dok nam dole ubiju Jurševića, nema mesta neslozi.

Pretsjednik je zaključio sastanak zahvalivši se svima na lijepom odzivu.

DELOVANJE „NANOSA“ V MARIBORU

Velika prireditev 3. februarja

Pismo iz Maribora.

Dne 13. I. 1934. se je vršil 2. sestanek »Nanosa« na Pobrežju.

Tov. predsednik Kralj Marino je u lepm uvdovinu nagovoru održao sastanak naše emigracije sedam u prešnjih letih. Omenil je, da je začela 1926. prihvatiti v Jugoslaviju naše mladine raznih stanov, med katerimi je bilo mnogo intelektualcev in le to so šele vzbudili zanimanje za naše kraje in ljudi, katero je bilo med tukajšnjimi Primorci mlačno.

Da se izboljša situacija naše emigracije, katera je prišla v zadnjih letih je potrebno, da se združijo vsi Primorci, kajti za uspešnejše delovanje naše emigracije je potrebna združitev vseh, da se organizirani borimo za naše pravice.

Da se prične uspešno delovati na Pobrežju je potrebno zastaviti vse moći ter treba članstvu razložiti naše narodno obrazbeno delo, tako, da bodo vzel stvar resno ter s tem pregnali njih mlačnost in malomarnost za našo stvar. Kot zaključek je omenil, da nesmemo pozabiti, da živi v Julijski Krajini še 600.000 naših zaslužnih bratov, katere Italija noče priznati kot narodno manjšino, medtem, ko ima v Dalmaciji živečih 4000 Italijanov svoje narodne manjinske pravice.

Eden izmed navzočih je v lepih besedah održao delovanje naših ljudi, ki so organizirani v vsakršnih društvin in za naša nimajo smisla. Skrbeti pa je treba obenem za narodno obrambo. Narodna obrana na Pobrežju bo dobila u najkrajšem času svojo dvorano ter bo šla ista »Nanosa« v vseh ozirih na roko. Opozoril je na dejstvo, da se premalo brigamo za nacionalnost naših ljudi ter je ponovno apeliral, da se čimboli oprimemo našega društva »Nanosa«.

*

Dne 3. februarja priredi društvo »Nanosa« v Narodnem domu veliko dobrodelno prireditve, katere izkušček je namenjen našim najbednejšim emigrantom. Zato apeliramo na vse zavedne Primorce, da s svojo navzočnostjo, dokažejo, da jim je beda naših ljudi tudi pri srcu.

PROPAGANDNA AKCIJA „TABORA“

Uspela mlađinska prireditev

Ljubljana, januarja.

Nedeljska »Taborova« mlađinska prireditve v dvoranji »Delavske zbornice« znači nesporno velik korak naprej. Članstvo »Tabora« se udejstvuje v najrazličnejših smereh.

Največ sil seveda absorbita delo na propagandnem in pa na socialnem polju.

Še posebno hvalevredno pa je delo »Tabora«, ki gre za tem, da zaseže misel naše neodrešene zemlje med najširše plasti našega naroda.

In seznanji z njo tudi naše najmlajše.

Mlađinski odsek društva se je osnovalo že lansko leto pod imenom »Podmladek dramskega odseka«, ki se je tudi predstavil s prvo »Taborovo« mlađinsko prireditvijo. Ta odsek se je letos prekrstil v

Mlađinski oder društva »Tabora« ter zdržuje sedaj 60 dekljic in dečkov.

Ta mlađinski oder nas je v nedeljo iznenadil s krasno in nad vsako pričakovanje uspelo

prireditvijo »Malo za res in malo za šalo«.

ki sta jo z veliko ljubezniljno in požrtvovalnostjo pripravila učiteljica gdč. Jelena Wrischerjeva in jurist g. Vekoslav Figar. Dvorana »Delavske zbornice« je bila nabito polna starih in mlađih prijateljev naše nadobudne mlađine. Mamice in očetje so prišli pogledati svojo dragu deco, otroci svoje bratce in sestrice. Mnogo jih je moralo oditi, ker je zmanjkalo vstopnic.

S temnega odra nas je presenetil naš stari znanec Kogoi

z deklamacijo »Pesem Izgnancev« od Mare Lamutove.

Krasno in občuteno podano deklamacijo so spremili na platnu

dijapozičivi, predstavljajoči naše begunstvo, trpljenje našega naroda pod tujčevu peto, našo Sočo, naše matere, ki jočejo za svojimi sinovi...

Sledil je

dramski prizor »Naša Kosovo«

poln tuge, poln bolesti in trpljenja, spremjan s petjem društverga pevskega zbor. Kako milo je donela pesem, kako pretresujoče je kipela molitev k Bogu, prošnja za naš narod iz 60 otroških ustec, in 60 sreć, ki so vzdihovala, trepetala. Vsak, prav vsak izmed njih je dal iz sebe vse, kar je mogel.

Naša Jelica nam je podala

Karla Široka »Molitev beguncov« tako lepo, tako priscrno, da je val aplavza kar oglušil dvorano.

Zbor pesme Mare Lamutove in Anice Černejeve

povezanih v celoto pod imenom »Pomladno kramljanje« so nam Sagadinova, Breznikar, Kogoj, Urh, Povšičeva, Pahorjeva in Breznikarjeva podali tako, da nam je šlo do srca. Posebno triletno Breznikarjevo punčko smo vsi občudovali.

Naša Ljuba je podala

Černejevo pesmico »Čebljanje«

občuteno in srčano, da je ganila do solz. Vsak točki je sledil aplavz, vsaka točka nam je pokazala del tistega velikega trpljenja tam dol, del velike nadčloveške bore, ki jo bije naš rod.

Sledil je drugi del programa »malo za šalo«. Dali so

Bedaka Pavleka.

Sliko za sliko so nam pričarali. Ena lepša od druge. Posebno ples vil in škratov v 2, sliki je bil deležen pristrnega aplavza in priznanja, in so moralni otroci to sliko ponoviti. Raskošje tretje slike je očarala vse navzoče. Da to je bil pravi pravcati carski dvor poln baržuna in svile, poln zlata in škratova. Očesca otrok so se svetila v občudovanju: vslikanju in ploskanju ni hoteli biti konca. Društveni mandolinistični zbor je svojo nalogo izvršil na splošno zadovoljstvo.

Takih večerov si želimo še mnogo. Tako prireditve otrok nam utrujejo vero, dvigajo duha. »Taborjani«, po tej poti dalje!

PITANJE KOLONIZACIJE EMIGRANATA

(Iz kolonizacionog otsjeka Saveza jugosl. emigrant. udruženja)

Na mnogobrojna pisma što nam dolaze od naših emigrantata, koji se žele naseliti u južnim krajevima države, ižuvida na licu mesta i po najkompetentnijim informacijama javljamo slijedeće:

Nije dovoljno da se od države dobije samo zemlja, jer gole zemlje se dugo vremena ne može da živi. Treba namaknuti sredstva za krov, način kako će se naseljenici prehraniti dok iz zemlje ne dođiju prve proizvode, pripraviti potrebiti mrtvi i živi inventar za obradjivanje a sve je to skopčano sa velikim poteskoćama. Nije dakle riješeno pitanje naseljivanja samo dodjelom zemlje.

Naseljenici se moraju naseliti samo u većim skupinama, jer se pojedinac ne može da održi na zemlji. U zajednici jedan drugome pomaže kod obradjivanja, gradnje kuća, a nastup zajednice ima većeg učinka i kod vlasti nego li pojedinac. To najbolje dokazuju brojne dezertacije i ovdješnjeg pučanstva, kad su se naseljivali pojedinačno.

Za sada nema dobro raspoloživog zemljišta, jer što je bilo dobro, to je već davnog razdijeljeno. Ima dobrog zemljišta, ali to treba krčiti i pripremati teren za kulturu, što iziskuje vrlo mnogo rada i puno vremena. Naseljenici bi morao imati dovoljno sredstava da se prehrani, dok takovo zemljište ne pripravi za obradjivanje.

Neki urodjenici imaju veća dobra zemljišta, pa ih žele prodati. Postoji plan da se ta zemljišta otkupe pa da se na njima našle novi naseljenici. Kad se to bude počelo provadjeti, zamolit će i naš otsjek, da se izvestan dio takovih zemljišta dodjeli i našim iseljenicima. Kolonizacioni otsjek razaslati će formulare i molbe onima koji se žele naseliti, prikupiti će ih u svojoj kancelariji i poslati nadležnoj vlasti samo onda, kada bude na raspolažanju zgodno dobro zemljište. To ne će ići tako brzo, pa se naši ljudi ne smiju uopće zanašati na kakvo brzo koloniziranje.

Kolonizacioni otsjek,
Zagreb, Boškovićeva ul. 40.

NAŠA EMIGRACIJA U BRODU

Pred glavnom skupštinom — Broj i prilike naših emigrantata u Brodu i okolici — Pitanje omladine

Brod na Savi, januara 1934.

Prosvojeno i potporno društvo »Istra« u Brodu na Savi održat će svoju redovitu glavnu skupštinu u nedjelju dne 4. februara u 2 sata popodne u Sokolskoj dvorani, s ovim dnevnim redom:

1. Otvorene skupštine i pozdrav pretdsjednika; 2. Izvještaj tajnika; 3. Izvještaj blagajnika; 4. Izvještaj nadzornog odbora; 5. Razrešnica starom odboru; 6. Izbor novog odbora; 7. Eventualije.

Društvo ulazi u novu godinu rada, koji će, nadamo se, biti plodan i koristan za emigraciju. Svaki dosadanji društveni odbor sve se sile upotrebljava da povuče u društvo 1.000 emigrantov koji još u društvu nisu i mnogi su se privukli, ali još ih ima koje treba organizovati. Društvo upozorava Sa-

vez, da bi bilo potrebno posvetiti pažnju Brodu i možda bi bilo dobro, kad bi se organizovalo jedan posjet saveznih predstavnicima Brodu u svrhu propagande za organizaciju.

U Brodu i okolici, prema provedenoj statistici, ima skoro 600 emigrantata iz Julijske Krajine, od kojih je 90 posto radničkog staleža. Naročito je važno pitanje omladine, pitanje djece emigrantata u ovom kraju. Naša dječa su u opasnosti da zaborave na svoju užu domovinu, a to bi bio velik gubitak za našu stvar. Najveća potreba emigracije u Brodu je zato bar jedan učitelj, kojbi se uz svoju službu posvetio i organizovanju i usgoju istarske djece u duhu koj je ispravan. I to je jedno pitanje, koje bi Savez morao da uzme u rješenje.

DRUŠTVO „SOČA“ V CELJU PRIREDI:

Na svečinu, dne 2. februara ob pol 4

uri popoldne vprizorijo člani dramatskega odseka v veliki dvorani Narodnega doma v Celju Funtekovo »Tekno«, igra v treh dejanjih. Cene sedežem Din 10.—8.—in 6.—stojišče Din 3.—

Običimo to prireditve polnoštevilo, da bomo videli, kaj znajo naši člani v tem pogledu in da ih s tem obodrimo v nadaljem uspešnem delu.

V soboto, dne 10. februara 1934 se bo vršil v vseh prostorih Narodnega doma velik predpustni zabavni večer društva »Soča«. Izvajal se bo kratki, pester, šaljiv spo-

red. Na vzporednu le tudi velika edinstvena senzacija, kakor je dosedaj še ni bilo na nobeni prireditvi. Konečno je treba to senzacijo tudi sporočiti javnosti. Prirediteljski odsek je sklenil, da izda posebno umetniško diplomo zadnjem gostu, ki bo zapustil dvorano. Diploma je že izgotovljena in je res umetniška izpod roke prof. Šćuke, našega primorskoga rojaka. Diploma bo v kratkem razstavljena v izložbenem oknu trgovine Stermeckij v Celju. Društvo »Soča« absolutno reflektira na obisk vseh Primorcev v Celju. Dobrodošli pa bodo tudi gostje iz Ljubljane, Zagreba, Maribora in drugod.

U FOND „